

Päť novodobých katolíckych románov, ktoré sa oplatí prečítať

Branislav Michalka

28. septembra 2021 ✚ Spoločnosť

Zdroj: Pxfuel

Pojem katolícky román je sám osebe sporný. Nikto presne nevie definovať, aké sú jeho nutné konštitutívne prvky a čo presne má obsahovať, aby už mohol byť považovaný za „katolícky“ alebo už nepovažovaný za „katolícky“. Téma katolíckej viery a Cirkvi v románe zjavne nestačí, pretože o tých sa dá písať rôznym, aj negatívnym spôsobom. Potom je však ťažko označiť taký román za „katolícky“, vzhľadom na to, že jeho cieľom, či už priznaným alebo zamlčaným, je vlastne odpad čitateľa od viery.

Najjednoduchšie bude označiť za špecificky katolícky román taký, ktorého náplňou je apológia katolíckej viery beletristickou formou, či už na vyššej alebo nižšej literárnej úrovni. Neobstojí výhrada niektorých katolíckych literátov z minulosti, ktorí tvrdili, že nepoznajú špecificky „katolícke“ umenie, ale poznajú len „umenie“. Je to otázka toho, čo tvorí základ každého umenia.

Týmto základom je vždy kult, v tej či onej podobe. Každý kult, či už pohanský alebo kresťanský, náboženský alebo sekulárny (ktorý je v podstate tiež vždy kvázi náboženský) zakladá predpoklady pre umenie a určuje jeho zmysel, smerovanie a rozsah. Tou, či onou formou potom plní apologetické, možno často skryté, ale odhaliteľné funkcie. A to aj na poli beletrie.

Táto apologetická potreba, prostredníctvom románu, začala medzi katolíkmi narastať v 19. storočí. Príčinou boli jednak následky Francúzskej revolúcie a osvietenstva, čiže strata dominancie katolíckej Cirkvi v Európe a zároveň vznik románu ako literárneho útvaru, konzumovaného širokými masami. Katolícki literáti, spájajúc ambície umelecké s apologetickými, vytvorili špecifický literárny útvar – katolícky román. Niektoré sa dočkali uznania v literatúre ako takej a niektoré predstavujú len literárnu potravu pre katolíkov. Nasledujúci výber piatich z nich poskytuje záujemcovi istú predstavu, avšak ani zďaleka nie je dostačujúcim prierezom touto tvorbou.

Snúbenci (1823) – román talianskeho spisovateľa a predstaviteľa romantizmu, Alessandra Manzoniho, býva považovaný za prvý autentický katolícky román. Predchádzajúce apologetické a rovnako romantické pokusy grófa de Chateaubrianda, majú zložitejšiu, ako len románovú štruktúru a jeho *Génies kresťanstva*,

obsahujúci síce aj príbeh Ataly a Reného, nemá výlučne románovú podobu.

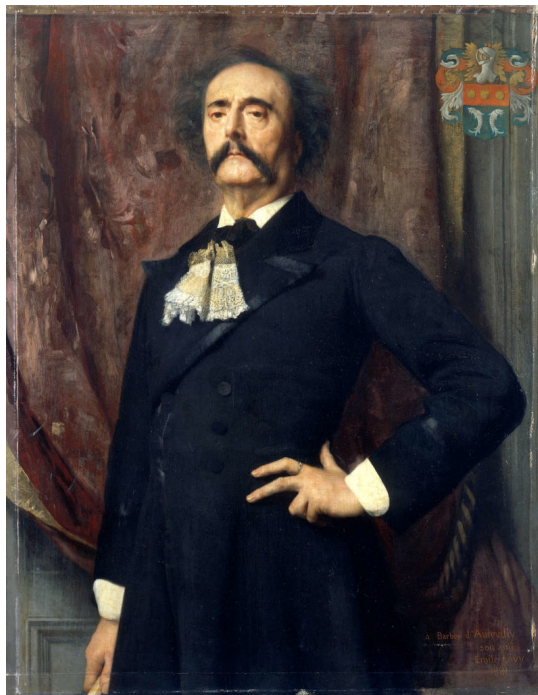
Alessandro Manzoni

zdroj: wikimedia commons

Manzoniho román *Snúbenci* sa odohráva v Taliansku 17. storočia a vykresľuje atmosféru šľachtickej anarchie, ktorá despoticky zasiahne aj do života dvoch mladých snúbencov. Ich hradný pán, vodca svojských zabijakov – *bravos* – zazrie jedného dňa mladú nevestu a rozhodne sa jej zmocniť. Na pozadí peripetií dvoch mladých snúbencov, ktorých šťastie, počestnosť aj životy sú ohrozované zvrhlým aristokratom (čo je zaiste téma z dnešného pohľadu značne banálna a opozeraná, avšak v danej dobe až tak nie) prináša Manzoni to, čo je pre označenie „katolícky román“ podstatné: obrazy zo života vtedajšej Cirkvi, snažiacej sa o aplikáciu potridenských reforiem. Manzoni údajne preštudoval stovky dokumentov a snažil sa navodiť čo najdokonalejšie atmosféru doby. Do príbehu zakomponoval skutočné postavy sv. Karola Boromejského a jeho brata, pričom za hlavnú pastoračnú silu si vybral františkánov. Tí sú v diele zobrazovaní ako chápujúci, ale prísni sprievodcovia ľudí po trnistej ceste života. Vynechanie dobovo aktuálnejších jezuitov môžeme prisúdiť určitej averzii, ktorá už v 19. storočí voči tomuto rádu panovala aj medzi mnohými zbožnými katolíkmi.

Týmto selektívnym prístupom Manzoniho je naznačený aj limit autenticity vykreslenia baroka a jeho myslenia. Pri čítaní s odstupom dvoch storočí z románu kričí jeho romantický základ. To však neznižuje jeho literárnu hodnotu, len výpoveď o 17. storočí posúva myšlienkovú skôr k výpovedi o storočí 19-tom.

Ženatý kňaz (1864) – román svojrázneho predstaviteľa monarchizmu a katolicizmu, potomka normandskej starej šľachty, Julesa Barbeyho d'Aurevillyho, spĺňa kritéria katolíckeho románu. Celkové bojovné a apologetické myslenie autora k tomu dáva všetky predpoklady. Svojím ultrakonzervativizmom, lokálpatriotizmom (väčšina románov mapuje život v Normandii) a katolicizmom preslávený parížsky dandy, predkladá čitateľom negatívny obraz revolučnej deštrukcie a skazy následkom odpadnutia od viery.

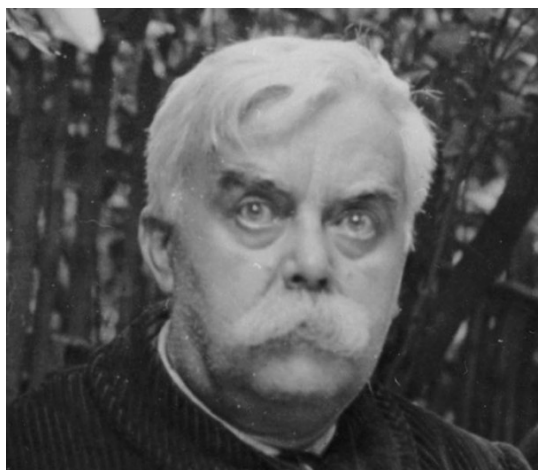

Jules Barbey d'Aurevilly

zdroj: wikimedia commons

Hlavnou postavou, alebo skôr hlavným vinníkom je vyskočený kňaz Sombrevall, ktorý sa zapojí do víru revolúcie, ožení sa, vrhne sa ako správny novopečený ateista na vedu a má v nej úspechy. Žena, skôr než mu zomrie (ďalší dôkaz pre neho, prečo sa hnevať na Boha, ktorý ale neexistuje), porodí jediné dieťa – dcéru. S ňou sa po rokoch vracia do rodnej dediny, kde si každý pamätá kým vlastne je. Usadí sa na zámku starej šľachty (obraz úpadku) a do jeho dcéry sa zamiluje syn zo starej šľachtickej rodiny. Sobáš s dcérou odpadlíka je nemožný. Všetko smeruje k tragickému koncu. Hriech otca dopadne na všetkých zúčastnených.

Chudobná žena (1897) – Léon Bloy, francúzsky autor priam križiackeho nasadenia a prorockého hnevu, zakomponoval do svojho románu všetky svoje britké odsúdenia pokrokovej doby a celú svoju nenávisť k modernizmu, ako aj lásku ku katolíckej Cirkvi. Príbeh knihy nie je tým podstatným a hrdinovia sú hrdinami predovšetkým preto, lebo stelesňujú určité ideálne typy katolíckych mužov a žien, alebo protikatolíckych trpákov. Hlavnými hrdinami sú myšlienky: katolicizmus hnaný až na ostrie meča, osviežujúco netolerantný a nekompromisný.

Léon Bloy

zdroj: wikimedia commons

Bloy zakomponoval do deja aj svoju osobu, v postave Marchenoira, takže jeho siahodlhé ponaučenia, ktoré dáva hlavnej hrdinke Clotilde, môžeme brať ako pokračovanie jeho slávnych denníkov a esejí, obohatené o beletristické vtipy v podobe popisov jednotlivých postáv, pomocou neuveriteľne košatého slovníka, plného nadávok, invektív, sarkazmu a ironie. Predostiera nám odlišný obraz katolíka, než na aký sme zvyknutí dnes, po šesťdesiatročnej vieroučnej lobotómii. Jeho prečítanie sa môže rovnať vstupu do úplne iného sveta katolicizmu, než aký je možné spoznať na farskom stretku.

Návrat na Brideshead (1945) – slávny román anglického ctiteľa katolíckej tradície Evelynu Waughu, obhajcu tradičnej sv. omše a kritika II. vatikánskeho koncilu, bol viackrát sfilmovaný a z tu uvádzaných románov je vo svete asi najznámejší. Samotný Waugh ho označil ako ten „najkatolíckejší“ zo svojich románov. Aj keď by niekto mohol v tomto zmysle poukázať na jeho román o sv. Helene, pravdou je, že čo sa týka subtilnej apologetickej rafinovanosti, predstavuje *Návrat na Brideshead* asi Waughovo maximum.

Evelyn Waugh

zdroj: wikimedia commons

Celý dej, peripetie postáv, ich rozsiahla hriešnosť a úpadok, smerujú neviditeľnými cestami k jedinému cieľu, k jedinému výsledku veľkého množstva utrpenia – ku konverzii hlavného hrdinu, Charlesa Rydera na katolícku vieru. Boh svojou milosťou, svojím „neviditeľným háčikom“, Chestertonovým termínom (či skôr termínom jeho pátra Browna), ktorý je v knihe viackrát citovaný, zachytí jednotlivých blúdiacich hrdinov a jedným trhnutím, kedy sa mu zachce, ich pritiahne k sebe.

Waughov humor, deziluzívne reminiscencie na 20. roky, umeleckú kariéru, bohémsky život aj službu v armáde počas II. svetovej vojny, prednášané ústami hlavného hrdinu, predstavujú zvláštny druh pátosu, mobilizujúceho vieru skrze sklamanie, smútok a zúfalstvo z vývoja sveta, ako aj z osobnej porážky. Na konci všetkého toho krachu, sviati malé nezhasiteľné svetlo večnej lampy v chráme.

Magdeburská svadba (1938) – iný, autentickejší obraz barokovej, pre katolicizmus prelomovej doby, než ukazuje Manzoniho o storočie starší pokus, predstavuje román nemeckej spisovateľky Gertrudy von Le Fort. Popisuje obliehanie a dobytie mesta Magdeburg vojskami Katolíckej ligy, na čele so zbožným mariánskym ctiteľom, maršalom Tillym.

Hlavnými hrdinami sú však obklúčení protestanti, ktorých postoje a pohnútky zobrazuje spisovateľka s maximálnym porozumením, pričom však neskrýva, že jej sympatie patria katolíckej veci. Z protestantizmu tu vystupuje to podstatné – deštruktívna pýcha, ktorá rozbila Svätú rímsku ríšu na čele s katolíckym cisárom a navždy ponorila Európu do sektárskej roztrieštenosti. Všetky rozumnejšie postavy románu si uvedomujú, že Rubikon, spoza ktorého už niet návratu k stredovekej Christianitas, bol prekročený. Zostáva len deštrukcia.

Vynikajúco vykreslený portrét maršala Tillyho, zúfalá snaha mladého príslušníka mestskej rady zachrániť mesto, zrada jeho snúbenice, postupné pochopenie protestantského kazateľa, že odpútali sily, ktoré nevedia zastaviť a následná skaza mesta, dostáva v brilantnom podaní Le Fortovej priam apokalyptické rozmery.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/pat-novodobych-katolickych-romanov-ktore-sa-oplati-precitat/>